

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-79.2-22>

УДК 811.161.2'342'373.2

Кравців М.М., Соболев Л.І.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ПОТЕНЦІАЛ ГРАФЕМ ТА ЇХНІХ НАЗВ В НАУКОВОМУ СТИЛІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню походження наукового стилю. У даній роботі простежено хронологічний процес формування наукового стилю; проаналізовано сучасний науковий стиль української мови з метою встановлення функціонування назв графем як окремого явища та в складі аббревіатур та номенів. Крім того простежено лінгвокреативність науковців, що спрямована на моделювання нових смислів, образів із залученням назв графем та похідних від них. До речі, проаналізовано також у статті наукові тексти з метою встановлення функціонування усталених виразів у науковому стилі, складниками яких є назви літер.

Ключові слова: аббревіатури, графема, назви літер, науковий дискурс, науковий стиль, номени.

Kravtsiv Maria, Sobol Lilia

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE POTENTIAL OF GRAPHEMES AND THEIR NAMES
IN UKRAINIAN SCIENTIFIC STYLE

Summary. The article defines the peculiarities of the scientific style and its historical development to the present stage. The thesis is aimed to determine the place and role of the graphic symbols in the formation of the scientific style of modern Ukrainian, to identify the main areas of application of graphic symbols of the Ukrainian language in the scientific style. Besides, the formation and development of the scientific style has been analyzed. So its chronological process has been traced. The modern Ukrainian scientific style has been analyzed to establish the operation of graphemes as a separate phenomenon and as part of abbreviation or nomenclature; the regularities of the use of graph names in the modern Ukrainian scientific discourse have been clarified. The article also mentions that the scientific style is characterized by peculiar features (e.g. a logic plot of the scientific information), which is caused by strict requirements to follow certain norms. It is also known that this style has distinct nominal expressions. It is due to the fact that linguistic techniques of the scientific style include different terms from different fields, which are expressed by nouns or other substantivized parts of speech. The sentences that are commonly used in this style have an elaborate construction. It helps to express complicated thoughts. The syntax of the scientific style is known to be bookish and it is characterized by complete, extended or complex sentences. The scientific style has also to do with emotional lexical units especially in social and political articles. So, demand for emotional and expressive connotation of the scientific language has increased sharply as a result of author's personal treatment of an object he analyzes. Authors keen to express their impressions they get from the process of analyzing. Besides, in the scientific text we often come across abstract lexical units as scientists prefer using notions to images. Commonly used words bear only one of their meanings in the scientific texts. The object of the research is a system of graphic signs of Ukrainian linguoculture (alphabet, letters), which are used in the modern Ukrainian scientific style, etc.

Keywords: modern Ukrainian style, graphical system, grapheme, letter, abbreviation, nomenclature.

Постановка проблеми. Більшість мовознавців вважають, що сучасний науковий стиль виник у період розквіту науки, культури і мистецтва, а саме в кінці XVI ст. – на поч. XVII ст. Причиною виникнення нового жанру послугувала поява різноманітних наукових праць багатьох відомих діячів, зокрема Іоанна Екзарха, М. Смотрицького, П. Могили, І. Дамаскіна. Їхні твори зреалізували можливість виділити науковий стиль серед інших стилів української мови [26, с. 620]. Відомо, що науковий стиль української мови має добру дослідницьку традицію, однак особливості використання графічних одиниць у науковому стилі мовознавці спеціально не вивчали, що і зумовлює актуальність цієї розвідки.

Метою даного дослідження є простежити процес становлення наукового стилю та охарактеризувати специфіку використання одиниць графічної системи в науковому стилі української мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Так, науковий стиль обслуговує сферу науки. До речі, завдяки цьому стилю здійснюється повідомлення про результати наукових досліджень, обґрунтування гіпотез, пояснення явищ

чи опис теорій. Цей стиль відрізняється такими ознаками, як понятійність, предметність, об'єктивність, логічна послідовність, узагальненість та аргументованість [2, с. 13]. П. Селігей усебічно схарактеризував особливості наукового стилю (дискурсу), указавши на його зміни щодо можливостей застосування образних мовних засобів, орнаменталіки та ін. [Див.: 32]. Зазначене мотивоване актуалізацією ідеї щодо становлення факту нейтралізації чітко окреслених стильових параметрів, стирання меж між ними, що спонукає до актуалізації поняття *дискурс*.

Відомо, що в 16-18 ст. сформувались такі наукові напрями, як природничо-науковий, історіографічний та граматичний. Наприклад, ланетники, місячники (довідники), календарі, господарські порадики відрізнялись між собою способом подачі матеріалу, суттю та будовою. Медична література спершу була заборонена, проте у XVIII ст. переклади чи рукописи медичного змісту стали популярними у зв'язку з підвищенням інтересу до потреб простолюдин та народної мови [26, с. 622]. О. Пономарів слушно зауважує, що науковому стилю притаманний

логічний виклад наукової інформації, що спричинено суворими вимогами в дотриманні норм. Мовознавець звертає увагу й на те, що цей стиль має виразно іменний характер висловлювання. Це пояснюється тим, що до мовних засобів наукового стилю належать терміни із різних галузей знання, що переважно виступають іменниками чи іншими субстантивованими частинами мови. Крім того, у науковому тексті часто зустрічається абстрактна лексика, адже науковці вживають поняття, а не образи. До речі, у такому тексті загальноживані слова вживають лише в одному з їхніх значень [27, с. 9].

Науковому стилю характерно: вживання пасиву (адже непотрібно при описі механізму, структури чи процесу вказувати виконавця дії), а також неособових форм дієслова; вживання форм теперішнього часу дієслова з позачасовим значенням, що характеризують досліджувані явища; частіше вживання дієслова недокожаного виду; вживання коротких прикметників; щодо категорії особи, то займенник *ми* є більш прийнятним, адже «створює атмосферу авторської скромності та об'єктивності», а також прийнято вживати невизначено-особові і безособові речення замість займенників *я, ми*. [15, с. 40].

А ще до мовних засобів наукового стилю відносять цитати, наукову фразеологію, посилення, стандартні звороти, вставні, вставлені конструкції та ін. [2, с. 13].

До речі, речення наукового тексту вирізняються чітко організованою будовою, що сприяє висловлюванню складної думки. Зауважимо, що синтаксис наукового стилю носить книжний характер, якому притаманні повні та складно-підрядні речення (особливо з причинним та наслідковим зв'язком). Щодо емоційної лексики, то вона може зустрітись у суспільно-політичних текстах. [27, с. 9–10].

Проте, існує думка, що емоційне та експресивне забарвлення наукової мови виникає внаслідок «особливостей сприйняття об'єкта дослідження самим автором, який прагне передати не лише чисто інформативний зміст, але і враження, отримане при спостереженні» [29, с. 47–49; 40, с. 161].

Зазначимо, що науковий стиль активно функціонує в різних формах вираження наукової думки. А це дає змогу його класифікувати на такі підстили: власне науковий, науково-навчальний, науково-популярний та науково-публіцистичний. До речі, деякі науковці відносять до цієї класифікації ще 2 підстили, а саме – науково-методичний та виробничо-технічний (А. Дем'янюк).

Хоча всі підстили мають спільні номінативно-виражальні засоби, проте кожен із них вирізняється і специфічними ознаками. Наприклад, власне науковий текст репрезентує інформацію, спрямовану для фахівців певної галузі знань [38, с. 50].

До цього стилю мовознавці відносять такі жанри, як стаття, монографія, дисертація, доповідь, виступ, патент, енциклопедія, термінологічний словник-довідник, технічне завдання та ін. [2, с. 14].

М. Кожина зазначає, що кожний різновид наукового тексту сформувався внаслідок складної взаємодії стилетворчих чинників. До таких чинників науковець відносить спосіб викладу матеріалу, конкретність або абстрактність змісту, стислість або розгорнутість викладу, рівень узагальнення,

мета і завдання інтелектуальної інформації. На її думку, опис, розповідь та роздум є трьома основними способами подачі наукового тексту. Отже, опис – це різнобічна систематична характеристика предмета мови, його особливостей, ознак, складу тощо. Розповідь, у свою чергу, повідомляє про процеси дослідження, результати наукового процесу, діахронію та синхронію історичних наукових відкриттів та ін. А роздум передає інформацію про доказ певного положення теорії або думки за допомогою логічно викладеного повідомлення. У роздумі основним є судження та висновки. Дослідниця також зауважує, що спосіб викладу роздуму притаманний узагальнений тип змісту, який забезпечується підбором мовних засобів на всіх текстових рівнях і «полягає в оцінці певних положень та відстоюванні своєї точки зору, що безпосередньо пов'язано з категоріями оцінності і засобами їх вираження» [40, с. 156–157].

Н. Гречихіна, досліджуючи феномен науково-навчального тексту, висновкує, що продуктом науково-навчального стилю виступає саме науково-навчальний текст в усній або писемній формі. Такий текст передає пізнавальну наукову інформацію, притаманним якій є загальнонауковість та фаховість. Мета такого тексту реалізується в доступному представленні наукового знання з певної теми. Тому, прикметно, що до найважливіших ознак такого тексту відносять тематичність, термінологічність та вторинність. Автор також зауважує, що до категорій науково-навчального тексту належать: інформативність, оцінність, інтертекстуальність, зв'язність і членованість. Для нього також характерний «тісний зв'язок композиційного членування зі змістом», тобто «композиційна послідовність компонентів змісту», серед яких найважливішим блок «дефініція та її коментар», що виділяє найважливішу інформацію «для усвідомлення комунікативної настанови цього типу тексту». Також науковець додає, що структура науково-навчального тексту може одночасно досліджуватись у когнітивному, мовному, культурному та соціальному аспектах [7, с. 75].

Науково-популярна література містить інформацію про нові досягнення у сфері науки і техніки. Ознайомлення і поступове втілення їх у життя залежить від засобів і способів поширення цієї інформації. Одним із джерел поширення є засоби масової комунікації (телебачення, радіо, преса). Інформація може бути подана в усному чи письмовому вигляді [3, с. 50–51].

До науково-популярного тексту відноситься науково-популярне повідомлення, розраховане на масового читача чи слухача-неспеціаліста, тобто «повідомлення про досягнення науки, подане вченими у доступній формі». Науково-популярний текст на відміну від власне наукового не претендує на вичерпний виклад наукових проблем і гіпотез. Мета і завдання науково-популярного повідомлення полягають в тому, щоб доступно донести до читача наукові факти. Науково-популярний текст відрізняється від власне наукового тим, що він хоч і зберігає частково наукову термінологію, однак при цьому більш, ніж всі інші типи наукових текстів використовує емоційно оцінні засоби. Він більш наочний, більш емоційний, більш доступний, що і приваблює читача-нефахівця. [3, с. 50–51].

А. Коваль зауважує, що науковому стилю притаманний логічний виклад наукової інформації, спричинений суворими вимогами в дотриманні норм, а стандартність мовних форм, відповідні кліше характерні для наукового стилю. Незважаючи на те, що існує писемний й усний варіанти цього стилю, в українській лінгвокультурі домінує писемний, репрезентований готовими бланками ділових паперів. Це, зрозуміло, передбачає сувору й чітку організацію фрази (пункти, параграфи) та повну відсутність індивідуальних авторських рис [17, с. 7–8]. Для становлення цього стилю важливе значення насамперед має розвиток лінгвографії, графіки зокрема, оскільки в системі різновидів наукового стилю і в системі його жанрів є відповідна традиція використання літер алфавіту й інших графічних знаків, які виконують низку визначених функцій. Насамперед графічні знаки використовують для рубрикації розділів, виокремлення підпунктів і под. Існує перелік функцій графічних знаків для оформлення наукових й офіційно-ділових текстів усіх жанрів і підстилів, напр., великі та малі літери (в алфавітному порядку) беруть участь у рубрикації.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні існує традиційна та нова системи нумерації. Традиційна складається з римських й арабських цифр, великих і малих букв: **А. Б. В. Г.** і под.; **а) б) в) г)** та ін. [4, с. 52–53]. У процесі нумерації великими літерами після них уживають розділовий знак «крапка», а після малих літер – «дужка». Зрозуміло, що після крапок рубрики починаються з великої літери, а після дужок – із малої. Проте дуже часто такі норми використання пунктуаційних знаків та написання першої літери рубрик порушуються.

Мають місце чіткі вимоги до використання системи графем під час оформлення дисертацій й авторефератів, напр.: з *малої літери* друкують заголовки й підзаголовки параграфів, підрозділів, хоча перша літера в цьому разі має бути велика. *Велику літеру вживають* на позначення додатка («Додаток А»). Літери І, Є, І, І, Й, О, Ч, не беруть участі в нумеруванні додатків та ін.

Наведемо зразки використання великих і малих літер алфавіту у функції позначення конкретних об'єктів, що поширена в різних підвидах наукового стилю, зокрема в академічному, навчально-науковому, методичному та науково-популярному, і яка проектується як на природничий підстиль наукового стилю, так і на гуманітарний, напр.: *На рис. 2 показані основні складові соковижималок з напіваавтоматичним скиданням мезги: а – корпус з приводом, б – нижня кришка, в – сито, г – верхня кришка, д – платформа-хрестовина, е – диск-терка, е – лоток, ж – штовхач* [6, с. 258]; *Відповідно до ст. 392 ЦК України, визнання права власності, як спосіб захисту права спільної власності в судовому порядку, застосовується у випадках, коли його право оспорується або не визнається іншою особою, а також у разі втрати документа, який засвідчує його право власності. Тобто, цей спосіб захисту може застосовуватись лише законними власниками, що впливає з положення ст. 392 ЦК України, коли їх статус власника ставиться під сумнів третьою особою, зокрема співвласником, або ж коли він втрачає доку-*

мент, що підтверджує його право власності на частку у спільному майні **Приклад 1: А. звернулася до суду з позовом до Б., В., Г., Д. в особі Г. за участю третіх осіб – Реєстраційної служби Головного управління юстиції в м. Києві, Служби у справах дітей Подільської районної у м. Києві державної адміністрації про визнання права власності на частину квартири. Позовні вимоги обґрунтовані тим, що А. перебувала в зареєстрованому шлюбі із Е. Від шлюбу, подружжя мало двоє дітей: сина – Б. та дочку – В. Під час перебування у шлюбі А. та Е. за спільні сімейні кошти придбали квартиру за адресою Є. Право власності на спільну квартиру за взаємною згодою подружжя було оформлено на чоловіка Е. У 1998 році шлюб між А. та Е. було розірвано. Після розірвання шлюбу Е. уклав шлюб із Г., від якого народилася дитина Д. У 2008 році Е. помер. Після смерті Е. його діти та остання дружина звернулися до нотаріуса із заявами про прийняття спадщини. До спадкового майна померлого було включено у тому числі квартиру за адресою Є. Позовні вимоги суд задовольнив повністю та визнав право власності А. на ½ частину квартири... [21, с. 67–68].**

Власне абетка, алфавіт як відповідна система буквених знаків також має в науковому стилі особливу функцію, про що йдеться, напр., в параграфі про визначення джерел науково-популярної літератури [39, с. 3–9], що омовлено ustalеним виразом **за принципом алфавітного порядку**, тобто «за системним принципом із використанням алфавіту» (напр.: *Згідно з принципом алфавітного порядку перший том завершується статтею, у якій проаналізовано маловідомі біографічні та наукові здобутки французького правознавця, відомого фахівця з міжнародного права Р.-Ж. Дюпюї* [24, с. 25]).

Разом із тим у науковому стилі поширені установлені вирази книжного характеру, у складі яких слова *азбука* чи *алфавіт* (*альфабет*), *буква* чи їхні похідні або назви першої літери кирилиці – *аз*, а також літер латиниці, що увійшли до складу фразеологізмів – *від альфи до омеги* і под., які активно модифікуються, використовуються в індивідуально-авторському мовленні вчених, актуалізуються у функції прецедентних одиниць: вони можуть бути залучені до цитат, висловів відомих науковців, набуваючи «подвійної» прецедентності, особливої виразності. Крім того, зазначені одиниці активно використовують у науковому тексті для моделювання системи смислів, у складі емоційно-образних засобів. Наголосимо, що це характерно насамперед для гуманітарного підстилю. Наведемо низку прикладів, що ілюструють цю модифікацію: **азбучна істина** – «загальновідома інформація» [35, с. 67] (*Сьогодні азбучна істина – зміна культурних орієнтирів у 60–70-х роках минулого століття від плавильного горщика на постмодерністський хаосмос, а далі – на мультикультурну мозаїку* [9, с. 575]; *Такі вимоги як віротерпимість, ..., зрівняння всіх перед законом і оподаткуванням, про що писали в своїх книгах просвітники, з часом стали азбучною істиною для державних діячів. ... здійснили їх на практиці представники абсолютної монархії. В цьому сенсі деспоти другої половини XVIII ст. воісти-*

ну були освіченими» [14, с. 45–50]), а також нові (модифіковані) вирази, як напр., **азбучна ідея права** – «найпростіші правові цінності» (Звідси, зокрема, випливає необхідність відродження в українському правознавстві **«азбучної для європейців» ідеї права** та децю підзабутої концепції вітчизняного філософа, правника, одного з творців вітчизняної концепції правової держави Б.О. Кістяківського (1868–1920) про «надзаконне», природне або «розумне» і «мудре», «софійне» право [10, с. 23–24]); **починати з азів** – «від елементарних понять» (Тому викладачеві вузу доводиться **починати практично з азів** мовної підготовки, замість того щоб освіжити інформацію, уже закладену у студента на шкільних заняттях [1, с. 428]) та модифіковане – **знання азів**, тобто «наявність елементарних (початкових) знань» (напр.: *Процеси становлення громадянської активності в сімейному вихованні залежать від знання батьками азів педагогіки, умінь, навичок та досвіду роботи з дітьми* [16, с. 274]) чи **володіти азами (не володіти азами)** – «мати (чи не мати) початкові знання» (Нині вже важко знайти учня, який, починаючи вивчати Інформатику в школі, **не володів би азами** комп'ютерної грамотності, а деякі з них володіють навичками професійної роботи з окремими програмними засобами [30, с. 3–7]); **починати з мовознавчих азів** – «починати з елементарних знань у галузі мовознавства» (Центром дослідження є слово як одиниця лексико-семантичної системи й основні семантичні процеси в лексичі української мови. Вводячи читача (а книга розрахована на викладачів, студентів-філологів і вчителів, що їй зумовило її концептуально-змістовий формат) у контекст наукового викладу питання, автор **починає з мовознавчих азів**, зокрема з дефініцій таких важливих понять, як слово, лексична система, лексичне значення слова, презентуючи при цьому варіанти визначень, підходів, поглядів, що свідчить про авторську інтенцію акцентувати різновекторність дослідницьких візій щодо поданої проблеми [22, с. 134]; вираз **починати із самісіньких азів** модифікується з використанням займенника в зменшувально-пестливій формі, що не характерне для наукового стилю, однак вербалізує категорію інтимізації, що є типовим для лінгвокультури українців (напр., Зокрема, в числі за 20 липня 1918 р. він [М. Галін] зауважував, що «у загальній роботі національного відродження на нашу долю, як фахівців, припадає обов'язок пересадити медицину на національний ґрунт. Для досягнення цієї мети **маємо починати з самісіньких азів** і в першу чергу взятись до укладання медичної термінології» [31, с. 381]; **управлінський алфавіт** – «основи управління» (напр., *Опираючись на специфіку діяльності авіатранспортних підприємств, автори обрали більш розгорнуте визначення маркетингу. Маркетинг як система, що включає певний набір взаємообумовлених елементів, – це свого роду «управлінський алфавіт», у якому важливі всі букви від А до Я* [20, с. 209]; **до алфавітного зводу** – «до узагальнення» (напр.: *За метою використання діапазон енциклопедій сягає від видань з короткими довідками до ал-*

фавітного зводу белетризованих есе *Енциклопедії* [39, с. 3–9]); **альфа і омега чогось** – «початок і кінець» [37, с. 14] (*Саме тому необхідно погодитися з А.Ф. Зелінським, який стверджує, що особистість злочинця – альфа і омега кримінальної психології, її наріжний камінь* [28, с. 41]); У свій час влучно сказав про це видатний російський географ М. Баранський. Він підкреслював значення географічної карти, наголошував, що: **«карта – це альфа і омега (тобто, початок і кінець) географії»** [25, с. 123]; **дух і буква закону** – «суть та формальне значення закону» (напр.: *Проблеми застосування «духу» і «букви» Закону України «Про усунення негативних наслідків та недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань»: погляд законодавця* [18, с. 16–19]) чи усичений варіант цього вислову – **буква закону** (напр., *Буква закону – це тільки схема, контур забезпечуваної ним [правом] поведінки, її збірний образ* [8, с. 11], модифікований розширений варіант – **на основі духу і букви закону**. У науковому тексті можемо простежувати навіть мовну гру з виокремленим виразом, порівн.: *Очевидно, на передній план висувається проблема, як слід тлумачити норми права: на основі «букви» чи «духу», і чи варто звертатися лише до суворого розуміння слів, які складають тексти, чи займатися з'ясуванням їх глибинного смислу, в тому числі в контексті думок автора текстів. Ще з часів Давнього Риму був відомий один з основоположних принципів, що знання полягає не в тому, щоб триматися за їх букву, а в тому, щоб розуміти їх смисл і значення. У літературі наголошується, що якщо безперечно слідувати тільки «букві» закону, то можна створити порядки, які суперечать волі правотворчого органу. Наприклад, С. Пуфендорф (1632–1694) нагадував, що свого часу у Болонії був виданий закон, який приписував карати з найбільшою суворістю всякого, хто почне проливати кров на вулицях. Трапилося так, що один з горodian вправ на вулиці в нападі хвороби. Лікар, що проходив повз, для врятування життя пацієнта вимушений був зробити кровопускання. **Дотримання букви закону вимагало суворого покарання лікаря. Проте оскільки смисл закону розійшовся з формою його буквальної інтерпретації**, лікаря від відповідальності було звільнено [36, с. 50].*

Поширеними в науковому дискурсі є слова, похідні від лексеми **буква** – іменники, прикметники чи прислівники (буквалізм, буквальный, буквально). Простежуємо навіть оказіональне утворення – моделювання простої форми найвищого ступеня порівняння від відносного прикметника **буквальний**, порушення мовної норми, що не характерне загалом для наукового стилю, напр.: *«Адже талант є специфічною, а геній – усезагальною здібністю», – слушно стверджував Георг Вільгельм Фрідріх Гегель. З огляду на це, Франко – геній у **найбуквальнішому** і **найточнішому** сенсі цього слова [33, с. 9].*

Популярним у науковому дискурсі є й книжний фразеологізм **розставити крапки над «і»** та його модифікації (напр., *Проте питання конотативної полісемії аугментативів на-*

стільки складне й неоднозначне, що всі крапки над «і» може розставити лише конкретна мовленнєва ситуація, її мета та завдання. Реалізація конотативної семантики продиктована намірами комунікації, що створює умови для різноманітних асоціацій [19, с. 145]; Мета структури «текст у тексті» – допомогти зрозуміти сенс та форму цілого твору через епізод, що є його стислим викладом. У н'єсі Б.-М. Кольтеса цей прийом допомагає розставити крапки над «і» [11, с. 110–119]).

Як і в інших стилях мовлення, наявне вживання великої літери з метою надання загальної назви статусу власної, зокрема при цьому омовлюється й сам процес, напр.: *Заповіт Ю. Тарнавського – заперечення культу й пози Поета*, автор знову звертається до мотивів, що звучать ще в його дебютній збірці *Життя в місті*: «я не поет, бо слова мої грубі, як поліна», а Богдан Рубчак створює в поетичних текстах протилежного персонажа. Григорій Грабович слушно характеризує поезію Рубчака як багату «на пози, жести та свідомий екзотизм. На відміну від поета у звичайному житті, там завжди присутній Поет». *Юрій Тарнавський відмовляється від звання «Поета з великої літери»*, як і від конструктивного діалогу з класиками [12, с. 231].

У науковому стилі актуалізовано прийом семантизації великих літер як початкових букв відповідних ключових слів контексту, тобто важливих для мовлення слів, що вилучені із загальновідомого контексту; літер, що, очевидно, стали прецедентними, оскільки за ними легко пізнаються значущі для контексту слова. Зокрема в наведеній нижче ілюстрації йдеться про слова, що зазвичай репрезентуються німецькою мовою, але мовна гра актуалізує їх літерами кирилиці. Йдеться про те, що, на думку представників антифеміністичного руху, повинно бути предметом захоплення жінки – Küche (кухня), Kinder (діти) і Kirche (церква). **Kinder, Küche, Kirche** або «три К» – усталений німецькомовний вислів, у якому прихована гендерна дискримінація жінок. Так, жінка мала займатись тільки вихованням дітей, готуванням їжі та відвідуванням церкви. Припускають, що цей вислів належить останньому німецькому кайзеру Вільгельму II або його дружині Августі-Вікторії [41]. Простежимо своєрідну алюзію, напр.: *Іван Франко став інтелектуальним провідником феміністичних ідей, вивів українське жіноцтво за межі сумнозвісних «трьох К(а)», спрямувавши його до «високої цілі...»* [5, с. 235].

У цьому стилі спостерігається функціонування слів чи виразів, написаних кирилицею й латиницею, що простежується в одному контексті. Такі слова і вирази не потребують перекладу, напр.: *Як писав про «освічених монархів» відомий російський дослідник історії Австрії Павло Павлович Митрофанов, «...Raison d'état (державні інтереси – франц.) повністю керувало їхніми політичними діями... Вони брали на практиці від філософії те, що збігалося з реальними державними потребами...»* [14, с. 45–50]).

Розроблені й відповідні правила вживання розділових знаків¹ у регламентованих наукових текстах, дисертаційних дослідженнях та ін.

У сучасних наукових текстах простежуємо специфічне омовлення пунктуаційних знаків з прагматичною метою, для створення відповідних смислів, напр., номінації **крапка, три крапки** використовують для моделювання образів, що не характерне для наукового стилю мовлення загалом і раніше не допускалося в науковому дискурсі. Актуалізація цього явища пов'язана, очевидно, з впливом на розвиток наукового мовлення постмодернізму, про що пише Т. Монахова [23, с. 245], напр.: *Тут так і проситься крапка. Але її чомусь не буде. А буде три крапки* [13, с. 151].

У науковому й офіційно-діловому стилях активно вживаються номени та абрєвіатури, утворені від назв літер кирилиці та латиниці, про що йшлося в другому розділі цієї праці.

Дослідники зауважують, що абрєвіатури, які трапляються в законодавчих документах, загальноприйняті в певних жанрах юридичного підстилю: законах, кодексах, статутах, наказах тощо. Крім того, виокремлюють загальноприйняті скорочення законодавчих документів: а) назви світових об'єднань, державних установ, міністерств, управлінь, банків та ін.: **СОТ** – Світова організація торгівлі, **МОН** України – Міністерство освіти і науки України, **ОДПУ** – Об'єднане державне політичне управління, **СЄМС** – Східноєвропейське молодіжне співробітництво та ін.; б) назви підприємств різних форм власності: **Укртранснафта**, **Укрхімтрансмак**, **Єврокрим**, **Будекспорт** тощо; в) назви часто повторюваних різних типів організацій і підприємств: **ВАТ** – відкрите акціонерне товариство, **ТОВ** – товариство з обмеженою відповідальністю, **СП** – спільне підприємство, **ЗАТ** – закрите акціонерне товариство, **ТОП** – торговельно-обслуговуюче підприємство, **КВТП** – колективне виробничо-торговельне підприємство та ін. Абрєвіатури, що часто вживаються в текстах міжнародних договорів, угод, меморандумів, конвенцій, заяв та ін., но-

¹ Крапку ставлять: 1) між двома або більше реченнями заголовка. У кінці заголовка, що надрукований у підбір до тексту, теж ставиться крапка; 2) між номером розділу і порядковим номером підрозділу; 3) у кінці номера підрозділу; 4) між порядковим номером розділу, підрозділу і пунктом; 5) у кінці номера пункту; 6) між номером розділу і порядковим номером ілюстрації; 7) між номером розділу і порядковим номером формули в розділі; 8) між кожним номером розділу і підрозділу додатку. Крапку не ставлять: 1) у кінці заголовка; 2) після номера розділу.

Двокрапку ставлять: 1) після слова «Примітки», якщо на одному аркуші є кілька приміток; 2) перед формулою, якщо її переде узагальнювальне слово, або перед формулою є текст, побудова якого вимагає двокрапки.

Лапки вживають: 1) у прографіці чи графі замість однакових слів, що розташовані одне під одним; 2) якщо текст у графі таблиці повторюється і складається з одного слова, то замість нього вживаємо лапки. Якщо такий текст має два або більше слів, то спершу замість нього вживають слова «Те саме», а далі – лапки. Проте, повторювані цифри, марки, знаки, математичні і хімічні символи не замінюємо лапками.

Дужки вживають, якщо номер групи формул, що розміщені на окремих рядках, об'єднують фігурною дужкою (парантезом). Крім того, номер групи формул ставиться справа від вістря парантеза.

Крапку з комою вживають, щоб відокремити формули, які не вкраплені в текст, а йдуть одна за одною. Замість крапки з комою може вживатись і крапка.

Знак оклику і знак питання слугує для позначення почуттів та емоцій, а саме особистого ставлення автора дисертації до певних цитованих уривків. Такі розділові знаки ставлять у кінці цитати в круглих дужках.

мінують переважно державні органи, міжнародні організації, політичні союзи та ін.: **ЄАВТ** – *Європейська асоціація вільної торгівлі*, **ЄС** – *Європейський Союз*, **ПАРЄ** – *Парламентська асамблея Ради Європи* тощо. Абrevіатури-кальки також мають місце в дипломатичних документах, порівн.: **СЕІ** (Commission Electronique Internationale) – **МЕК** (Міжнародна електротехнічна комісія). Поширеним явищем в українських дипломатичних текстах є іншомовні скорочення, що деколи транслітеруються: **ЕКОСОС** (від англ. *EKOSOS*) – Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, **ЮНДРО** (від англ. *UNDRO*) – Відділ координації, попередження та готовності у разі стихійних лих та ін. [34, с. 157–158].

Висновки і пропозиції. Отже, науковий стиль мовлення орієнтований на використання

системи спеціальних графічних засобів, що спроектовані на чіткість оформлення текстів зазначеного стилю, наявність нормативних вимог щодо їхнього використання, орієнтацію на систему прагматонімів та абrevіатурних найменувань. Наукові тексти мають свою поетику, що обґрунтовують сучасні вчені (Н. Зеленська, П. Селігей та ін.), тому й у них наявна маніпуляція графічними мовними засобами, що було проілюстровано. Українська лінгвокультура містить систему усталених виразів, які вербалізують літери алфавіту, що застосовуються і в науковому стилі, підлягають авторській трансформації. Це пояснюється креативністю мовців та демократизацією наукового стилю, у який потрапляють елементи розмовного мовлення й емоційно-експресивні одиниці, що дають змогу моделювати експресію.

Список літератури:

1. Борисова А.О., Архипова В.О., Колесник А.О. Мотивація студентів під час навчання іноземної мови та вплив інтернет-ресурсів на її підвищення. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. № 1(2). С. 427–433.
2. Васенко Л.А., Дубічинський В.В., Кримець О.М. Фахова українська мова: навчальний посібник. Київ, 2008. 272 с.
3. Гнедько Т.Н. Функціонально-стилевої статус науково-популярного тексту. *Наук. записки Ніжин. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя*. 2014. Кн. 2. С. 47–52.
4. Глушик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В. Сучасні ділові папери: навчальний посібник. Київ, 2008. 400 с.
5. Госовська М. Франко і фемінізм. *Франко. Переважантаження / упоряд. Тихолоз Б., Беницький А. Дрогобич: Коло*, 2013. С. 231–237.
6. Гончаров В.В. Технічні рішення із зрівноваження на ходу екстракторів відцентрових соковижималок. *Загальнодерж. міжвід. наук.-техн. зб. «Конструювання, виробництво та експлуатація сільськогосподарських машин»*. 2013. № 43, Ч. I. С. 257–262.
7. Гречихіна Н.В. Науково-навчальний текст як інтегральний феномен. *Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]*. 2013. Вип. 35. С. 73–76.
8. Гураленко Н. Деякі аспекти проблематики антиномії права. *Юридична Україна*. 2012. № 12. С. 9–13.
9. Денисова Т.Н. Гетерогенність і / у мейнстрімі. *Головна течія – Гетерогенність – Канон в сучасній американській літературі*. Київ, 2006. С. 571–582.
10. Добренька Н.В. Основні концептуальні підходи до праворозуміння. *Вісн. Акад. адвокат. України. Право: наука, практика*. 2011. № 3(22). С. 21–27.
11. Драненко Г.Ф. Інтертекстуальність п'єси Б.-М. Кольтеса «Роберто Зукко»: театр як міфологічний палімпсест. *Вісн. Львів. ун-ту. Сер.: Інозем. мови*. 2011. № 18. С. 110–119.
12. Дрозда А. Стратегії письма в еміграційній поезії: Богдан Рубчак VS Юрій Тарнавський. *Studia Ukrainica Poznaniensia*. Poznan: UAM / red. nauk. prof. T. Kosmeda, 2014. Vol. II. С. 221–231.
13. Зарівна Т. Приватний апокаліпсис: до і після (за романами «Трактат про лускання квасолі» В'єслава Мисливського та «Хутір» Андрія Кондратюка). *Studia Ukrainica Poznaniensia*. Poznan: UAM / red. nauk. prof. T. Kosmeda, 2014. Vol. II. С. 149–157.
14. Іванов І.В., Олейников В.В. Особливості розвитку освіченого абсолютизму в австрійській імперії. *Європейські перспективи*. 2014. № 3. С. 45–50.
15. Іщенко Н.Г., Ліпінська В.В. Лексико-граматичні доміанти наукового тексту. *Вісн. націон. техніч. ун-ту України «Київ. політех. ін-т»*. Сер.: Філол. педаг. 2013. № 1. С. 32–42.
16. Карабань О.М. Формування засад громадянської активності особистості засобами виховання в сім'ї. *Науковий вісник Гілея*. 2015. № 99. С. 272–275.
17. Коваль А.П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1970. 306 с.
18. Кожем'якін А. Проблеми застосування «духу» і «букви» Закону України «Про усунення негативних наслідків та недопущення переслідування та покарання осіб з приводу подій, які мали місце під час проведення мирних зібрань»: погляд законодавця. *Віче*. 2014. № 3. С. 16–19.
19. Лесько Х.С. Полісемантична природа аугментативного суфікса -azo (на матеріалі сучасної іспанської преси). *Вісн. Львів. ун-ту*. 2013. № 21. С. 144–149.
20. Матвеев В.В., Непоп А.В. Теоретичні аспекти маркетингу в ракурсі діяльності авіатранспортних підприємств. *Інноваційна економіка*. 2014. № 6. С. 206–210.
21. Міронкін О.В. До питання про способи захисту права спільної власності в судовому порядку. *Наука і правохорона*. 2014. № 1. С. 66–75.
22. Мойсієнко А.К. У центрі дослідження – слово (Л. А. Лисиченко. Лексико-семантична система української мови. – Харків, 2006). *Акт. пробл. україн. лінгвістики: теорія і практика*. 2007. № 14. С. 134–135.
23. Монахова Т.В. Народництво, модернізм і постмодернізм у лінгвістиці: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 300 с.
24. Павко А., Гриценко І. Фундаментальне дослідження в царині міжнародно-правової науки. *Віче*. 2015. № 22. С. 24–25.
25. Паламарчук Л.Б. Картознавча компетентність у шкільних курсах географії. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2010. № 11. С. 122–128.
26. Покровська О.А., Гузенко В.В. Формування та становлення наукового стилю української мови. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. № 2. С. 621–627.

27. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови : підручник, 3-тє вид., перероб. і доповн. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2000. 248 с.
28. Попович О.В. Особистість злочинця як соціально-психологічне поняття. *Вісн. Чернів. фак-ту націон. ун-ту «Одеська юрид. акад.»*. 2012. № 1. С. 40–50.
29. Разинкина Н.М. О преломлении эмоциональных явлений в стиле научной прозы. *Особенности языка научной литературы*. 1965. № 4. С. 47–52.
30. Руденко В.Д. Шкільна інформатика. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2009. № 5. С. 3–7.
31. Садівничий В.О. Соціокомунікативні параметри медичної преси підросійської України (середина XIX – початок XX ст.). *Наук. зап. Інст. журналіст.* 2014. № 56. С. 377–383.
32. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю : монографія. Київ : Вид-во Києво-Могилян. акад., 2016. 628 с.
33. Тихолоз Б. Doctor universalis. *Франко. Perezavantazhenня /* упоряд. Тихолоз Б., Беницький А. Дрогобич : Коло, 2013. С. 7–23.
34. Тур О. Особливості функціонування нових аббревіатур в офіційно-діловому стилі української мови кінця XX – початку XXI століть. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту*. 2011. № 15. С. 154–161.
35. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта, 1998. 224 с.
36. Уласевич А.С. Дух Конституції та його значення для кримінального права. *Право і суспільство*. 2011. № 4. С. 50–54.
37. Фразеологічний словник української мови / за ред. В.М. Білоноженко та ін. Київ : Наук. думка, 1993. 984 с.
38. Ющук І.П. Вступ до мовознавства: навч. посіб. Київ : Рута, 2000. 126 с.
39. Черниш Н. До питання про сучасну типологію енциклопедій. *Вісн. Книжк. палати*. 2015. № 4. С. 3–9.
40. Чечель О.М. Науковий текст як одиниця лінгвістичного дослідження. *Наук. запис. Вінн. нац. аграрн. ун-ту*. 2013. № 1. С. 153–161.
41. Kinder, Küche, Kirche // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/kinder,_k%3fbcche,_kirche (дата звернення: 20.02.2020).

References:

1. Borysova, A.O., Arkhypova, V.O., & Kolesnyk, A.O. (2012). Motyvatsiia studentiv pid chas navchannia inozemnoi movy ta vplyv internet-resursiv na yii pidvyshchennia [Motivation of students during studying the foreign language and influence of Internet resources to improve it]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, no 1(2), pp. 427–433.
2. Vasenko, L.A., Dubichynskiy, V.V., & Krymets, O.M. (2008). *Fakhova ukrainska mova: navchalnyi posibnyk* [The Ukrainian language]. Kyiv. (in Ukrainian)
3. Hnedko, T.N. (2014). Funktsyonalno-styleivyi status nauchno-populiarnoho teksta [Functional and stylistic status of scientific text]. *Nauk. zapysky Nizhyn. derzh. un-tu im. Mykoly Hoholia*, no 2, pp. 47–52.
4. Hlushchuk, S.V., Dyiak, O.V., & Shevchuk, S.V. (2008). *Suchasni dilovi papery: navchalnyi posibnyk* [Modern business papers]. Kyiv. (in Ukrainian)
5. Hosovska, M. (2013). Franko and feminizm [Franko and feminism]. *Franko Perezavantazhennia* [Franko Reloading]. Drohobych: Kolo, pp. 231–237.
6. Honcharov, V.V. (2013). Tekhnichni rishennia iz zrivnovazhennia na khodu ekstraktoriv vidtsentrovnykh sokovyzhymalok [Technical solutions on balancing under way extractors of centrifugal juices]. *Zahalnoderzh. mizhvid. nauk.-tekh. zb. «Konstruiuvannia, vyrobnytstvo ta ekspluatatsiia silskohospodarskykh ma-shyn»*, no 43, P. I, pp. 257–262.
7. Hrechukhina, N.V. (2013). Naukovo-navchalnyi tekst yak intehralnyi fenomen [Academic text as an integral phenomenon]. *Naukovi zapysky [Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"]*, no 35, pp. 73–76.
8. Huralenko, N. (2012). Deiaki aspekty problematyky antynomii prava [Some aspects of the problems of law antinomies Yury-dychna Ukraina]. *Yurydychna Ukraina*, no 12, pp. 9–13.
9. Denysova, T.N. (2006). *Heterohennist i / u meinstrimi. Holovna techiia – Heterohennist – Kanon v suchasni amerykanskii literaturi* [Heterogennist in the mainstream. The canon in modern American literature]. Kyiv. (in Ukrainian)
10. Dobrenka, N.V. (2011). Osnovni kontseptualni pidkhody do pravorozuminnia. *Visn. Akad. advokat. Ukrainy* [Main conceptual approaches of law interpretation]. *Pravo: nauka, praktyka*, no 3(22), pp. 21–27.
11. Dranenko, H.F. (2011). Intertekstualnist piesy B.-M. Koltesa «Roberto Zucco»: teatr yak mifolohichniy palimpsest [Intertextuality of the play "Roberto Zucco" by Bernard-Marie Koltes: theatre as mythological palimpsest]. *Visn. Lviv. un-tu. Ser.: Inozem. movy*, no 18, pp. 110–119.
12. Drozda, A. (2014). Stratehii pysma v emihratsiini poezii: Bohdan Rubchak VS Yurii Tarnavskiy [Writing strategies in Ukrainian émigré poetry: Yuriy Tarnawsky vs. Bohdan Rubchak]. *Studia Ukrainica Posnaniensia* (ed. prof. T. Kosmeda), vol. 2, pp. 221–231.
13. Zarivna, T. (2014). Pryvatnyi apokalipsys: do i pislia (za romanamy «Trak-tat pro luskannia kvasoli» Vieslava Myslyvskoho ta «Khutir» Andriia Kondratiuka) [Private apocalypse: before and after (based on the novel a teatrize on Husking of kidney beans by Wieslaw Mysliwski and in the novel the farm by Andriy Kondratiuk)]. *Studia Ukrainica Posnaniensia* (ed. prof. T. Kosmeda), vol. 2, pp. 149–157.
14. Ivanov, I.V., Oleinykov, V.V. (2014). Osoblyvosti rozvytku osvichenoho abso-liutyizmu v avstriiskii imperii [The processes of the Enlighten Absolutism in Austrian Empire]. *Yevropeiski perspektyvy*, no 3, pp. 45–50.
15. Ishchenko, N.H., & Lipinska V.V. (2013). Leksyko-hramatychni dominanty nauko-voho tekstu [Lexical and grammatical dominants of scientific text]. *Visn. natsion. tekhnich. un-tu Ukrainy «Kyiv. politekh. in-tv». Ser.: Filol. Pedah.*, no 1, pp. 32–42.
16. Karaban, O.M. (2015). Formuvannia zasad hromadianskoi aktyvnosti osoby-stosti zasobamy vykhovannia v simi [Formation of civil activity of the person by means of education in the family]. *Naukovyi visnyk Hileia*, no 99, pp. 272–275.
17. Koval, A.P. (1970). *Naukovyi styl suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Struktura naukovoho tekstu* [The scientific style of the modern Ukrainian language]. Kyiv: Vyd-vo Kyiv. (in Ukrainian)
18. Kozhemiakin, A. (2014). Problemy zastosuvannia «dukhu» i «bukvy» Zakonu Ukrainy «Pro usunennia nehatyvnykh naslidkiv ta nedopushchennia peresliduvannia ta pokarannia osib z pryvodu podii, yaki maly mistse pid chas provedennia myrnykh zibran»: pohliad zakonodavtsia [Application of the letter and the spirit of the Ukrainian law “about dealing with negative results and avoiding persuading persons who take part in peaceful meetings”]. *Viche*, no 3, pp. 16–19.

19. Lesko, Kh.S. (2013). Polisemantyczna przyroda auhmentatyvnogo sufiksa -azo (na materiali suchasnoi ispanskoj presy) [Polisemantic nature of the augmentative suffix -azo (based on modern Spanish press)]. *Visn. Lviv. un-tu*, no 21, pp. 144–149.
20. Matvieiev, V.V., & Nepop, A.V. (2014). Teoretychni aspekty marketynhu v rakursi diialnosti aviatransportnykh pidpriemstv [Theoretical aspects of marketing in the activity of air transport enterprises]. *Innovatsiina ekonomika*, no 6, pp. 206–210.
21. Mironkin, O.V. (2014). Do pytannia pro sposoby zakhystu prava spilnoi vlasnosti v sudovomu poriadku [Actual issues of the mechanism of law practice in the field of the protection joint ownership in court]. *Nauka i pravoohorona*, no 1, pp. 66–75.
22. Moisiienko, A.K. (2007). U tsentri doslidzhennia – slovo (L.A. Lysychenko. Leksyko-semantyczna systema ukraïnskoj movy [In the centre of investigation – a word (L.A. Lysychenko. Lexical and semantic system of the Ukrainian language)]. *Akt. probl. ukrain. linhvistyky: teorïa i praktyka*, no 14, pp. 134–135.
23. Monakhova, T.V. (2015). *Narodnytstvo, modernizm i postmodernizm u linhvistytsi: monohrafiia* [Populism, modernism and postmodernism in linguistics]. Mykolaiv: Vyd-vo ChDU im. Petra Mohyly. (in Ukrainian)
24. Pavko, A., & Hrytsenko, I. (2015). Fundamentalne doslidzhennia v tsaryni mizhnarodno-pravovoi nauky [Fundamental research in the field of international jurisprudence]. *Viche*, no 22, pp. 24–25.
25. Palamarchuk, L.B. (2010). Kartoznavcha kompetentnist u shkilnykh kursakh heohrafiï [Knowledge of map competence in school geography courses]. *Problemy bezpererвної heohrafichnoi osvity i kartohrafiï*, no 11, pp. 122–128.
26. Pokrovska, O.A., & Huzenko, V.V. (2010). Formuvannia ta stanovlennia naukovooho styliu ukraïnskoj movy [Stages of the organization and development scientific of the style in the Ukrainian language]. *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, no 2, pp. 621–627.
27. Ponomariv, O.D. (2000). *Stylistyka suchasnoi ukraïnskoj movy* [Stylistics of modern Ukrainian language]. Ternopil: Navch. knyha – Bohdan. (in Ukrainian)
28. Popovych, O.V. (2012). Osobystist zlochynstsia yak sotsialno-psykhologichne poniattia [Criminal personality as social and psychological phenomenon]. *Visn. Cherniv. fak-tu natsion. un-tu «Odeska yuryd. akad.»*, no 1, pp. 40–50.
29. Razynkina, N.M. (1965). O prelomlenyï emotsyonalnykh yavlenyï v style nauchnoi prozy [Emotional expressions in the scientific texts]. *Osobennosty yazyka nauchnoi lyteratury*, no 4, pp. 47–52.
30. Rudenko, V.D. (2009). Shkilna informatyka [IT in school]. *Kompiuter u shkoli ta simi*, no 5, pp. 3–7.
31. Sadivnychi, V.O. (2014). Sotsiokomunikatyvni parametry medychnoi presy pidrosiïskoï Ukraïny (seredyna XIX – pochatok XX st.) [Sociocommunicative features of medical press of Prorussian Ukraine (in the middle of the XIX – beginning of the XX century)]. *Nauk. zap. Inst. Zhurnalist*, no 56, pp. 377–383.
32. Selihei, P. (2016). *Svitlo i tini naukovooho styliu: monohrafiia* [The light and shadows of the scientific style]. Kyiv: Vyd-vo Kyievo-Mohylian. akad. (in Ukrainian)
33. Tykholoz, B. (2013). Doctor Universalis [Doctor Universalis]. *Franko Perezavantazhennia* [Franko Reloading]. Drohobych: Kolo, pp. 7–23.
34. Tur, O. (2011). Osoblyvosti funktsionuvannia novykh abreviatur v ofitsiino-dilovomu styli ukraïnskoj movy kintsia XX – pochatku XXI stolit [Functional peculiarities of new abbreviations in official-business style of Ukrainian language at the end of XX – beginning of XXI centuries.]. *Nauk. visn. Kherson. derzh. un-tu*, no 15, pp. 154–161.
35. Uzhchenko, V.D., & Uzhchenko, D.V. (1998). *Frazeologichnyi slovnyk ukraïnskoj movy* [Phraseological dictionary of the Ukrainian language]. Kyiv: Osvita. (in Ukrainian)
36. Ulasevych, A.S. (2011). Dukh Konstytutsii ta yoho znachennia dlia kryminalnoho prava [The meaning of legal norms' "spirit" of the Constitution of Ukraine in criminal law]. *Pravo i suspilstvo*, no 4, pp. 50–54.
37. Bilonozhenko, V.M. (ed. and others) (1993). *Frazeologichnyi slovnyk ukraïnskoj movy* [Phraseological dictionary of Ukrainian]. Kyiv: Nauk. dumka. (in Ukrainian)
38. Yushchuk, I.P. (2000). *Vstup do movoznavstva: navch. posib.* [Introduction to linguistics]. Kyiv: Ruta. (in Ukrainian)
39. Chernysh, N. (2015). Do pytannia pro suchasnu typolohiiu entsyklopedii [The modern typology of encyclopaedic books]. *Visn. Knyzhk. Palaty*, no 4, pp. 3–9.
40. Chechel, O.M. (2013). Naukovyi tekst yak odyntytsia linhvistychnoho doslidzhennia [Scientific text as a unit of linguistic investigation]. *Nauk. zapys. Vinn. nats. ahrarn. un-tu*, no 1, pp. 153–161.
41. Kinder, Küche, Kirche // Vikipediia: vilna entsyklopediia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Kinder,_K%C3%BCche,_Kirche (accessed 20.02.2020).